

Міністерство освіти і науки молоді та спорту України
Коломийський індустріально – педагогічний технікум

*Рекомендації для опрацювання студентами груп молодших
спеціалістів*

Базові поняття та юридичні терміни
з курсу
«Основи права»

Розробив:
Викладач Івасютин М.Д.

Рекомендовано рішенням циклової комісії викладачів
суспільних дисциплін

Протокол № 3 від 04. 12. 2012 р.

Коломия 2012 рік

ВСТУП

Рекомендований перелік (далеко неповний) опорних базових понять розрахований на процес системного оформлення понятійно-категоріального апарату студентів при опрацюванні предмету "Основи права".

Слід враховувати, що визначений курс, як самостійна правова дисципліна охоплює основи з певних напрямів правового регулювання: теорії держави і права, проблем законності та юридичної відповідальності, конституційного законодавства України. Частково представлені окремі інститути: адміністративного, кримінального, сімейного і трудового законодавства.

Виклад опорних понять базується на основі правової науки і законодавства України з характеристикою окремих законів.

Сам факт підготовки рекомендованих опорних понять зумовлений також багаторічним досвідом викладання цієї дисципліни і необхідністю забезпечити для студентів обов'язковий мінімум знань, спираючись на який вони б мали можливість глибше сприймати і розуміти проблеми, які так гостро постають на порядку денному суспільного життя.

Автором також враховані побажання висловлені на засіданні обласної методичної секції викладачів правознавчих дисциплін.

Даний перелік буде корисний не тільки для студентів, які опрацьовують окреслені дисципліни, але й для всіх тих, кого цікавить юриспруденція, досягнення правової науки і правотворчий процес на сучасному рівні розбудови нашої держави.

РОЗДІЛ I

Основи теорії держави та права України

1. *Держава* - це найвища форма організації суспільства, організація політичної влади домінуючої частини населення в соціально-неоднорідному суспільстві для вирішення загальносуспільних завдань.

1.1. *Ознаки держави*: територія, кордони, мова, органи публічної влади, податкова система, гроші, армія, наявність законів, суверенітет, державні символи.

1.2. *Форми держави* характеризуються трьома елементами:

а) Форма правління; б) державний устрій; в) політичний режим;

б) Форма правління - монархія, республіка;

в) Державний устрій - поділ держав на прості, складні: прості - унітарні, складні - федерації, конфедерації, імперії;

г) Політичний режим - сукупність методів, за допомогою яких здійснюється державна влада в суспільстві; поділяються на демократичні, авторитарні.

1.3. *Функції держави*:

а) Залежно від їх ролі в суспільстві - основні, другорядні;

б) Залежно від поділу влади - виконавчі, виконавчо-розпорядчі, судові й контрольні-наглядові;

в) Залежно від сфери впливу і здійснення - внутрішні, зовнішні;

г) Залежно від сфери суспільного життя - економічні, політичні, соціальні, гуманітарні, екологічні, ідеологічні;

д) Залежно від терміну виконання: тимчасові і постійні.

1.4. Основні теорії виникнення держави: теологічна, договірна, патріархальна, насильства, соціально-економічна, космічна.

2. **Право** – специфічна форма регулювання поведінки людей, реалізується владним правовим впливом для забезпечення ефективного правового порядку і вираження у законах та інших нормативних актах:

2.1. Правова держава - найдемократичніша, цивілізована держава, в якій панує закон, його верховенство, особа знаходиться під надійним правовим захистом, де існує взаємна відповідальність особи і держави;

2.2. Норма права - встановлене державою правило, яке регулює взаємовідносини окремих осіб, надаючи їм права і прокладаючи на них юридичні обов'язки;

2.3. Види правових норм: регулятивні, правоохоронні, зобов'язувальні, заборонюючі, дефінітивні, виняткові;

2.4. Галузі права - сукупність норм, правових інститутів, що регулюють певні якісно однорідну сферу суспільних відносин з предметом і методом регулювання (конституційна, цивільна, адміністративна, кримінальна, фінансова, земельна, трудова і ін.)

2.5. Система права - сукупність галузей права;

2.6. Правовідносини - суспільні відносини урегульовані нормами права і виражені у взаємних обов'язках суб'єктів права. Щодо волі суб'єктів правовідносин юридичні факти поділяються на:

а) Події - відбуваються незалежно від волі учасників правовідносин;

- б) Дії - активна поведінка суб'єкта, яка відбувається з його волі;
- в) Бездіяльність, наприклад, ненадання допомоги людям;
- г) Стан - (сп'яніння, вагітність, громадянство і ін.)

2.7. Правовий статус особи - включає поряд з правами і обов'язками, гарантії забезпечення, здійснення прав, свобод та виконання обов'язків.

3. **Законність** - елемент політичної системи, який включає діяльність державних та громадських органів, громадян спрямовану на суворе, неухильне дотримання, виконання законодавства з метою забезпечення правопорядку.

3.1. гарантії законності - наявність заборонних норм, встановлення відповідальності за правопорушення, право громадян на оскарження, контроль з боку органів влади, прокурорський погляд, діяльність правоохоронних органів; допомога адвокатури, діяльність ЗМІ.

4. **Юридична відповідальність** - це зобов'язаність суб'єкта відповідати за порушення правових приписів.

4.1. Види юридичної відповідальності: конституційна, адміністративна, кримінальна, дисциплінарна, матеріальна;

4.2. Правопорушення - поведінка суб'єкта, яка порушує правовий припис (злочин, проступок). Склад правопорушень включає:

- a) Об'єкт правопорушень - суспільні відносини, блага, що захищаються законом;
- б) Суб'єкт правопорушень - особа, яка вчинила протиправне посягання;
- в) Об'єктивна сторона - діяння (бездіяльність), яке суперечить нормі права, час, місце, причинний зв'язок між діянням і наслідками;
- г) суб'єктивна сторона - психічне ставлення людини до скоєного, вина, мотиви, мета правопорушень.

РОЗДІЛ II

Окремі галузі права

Конституційне право

5. Основоположні нормативні акти становлення незалежності України:
 - 5.1. Закон "Про правонаступництво України" - 12.09.1991 р.
 - 5.2. Закон "Про іромадянство" - 08.10.1991 р.
 - 5.3. Закон "Про освіту" - 23.05.1991 р.
 - 5.4. Закон "Про мови в Україні" - 28.10.1989 р.
 - 5.5. Закон "Про національні меншини" - 25.06.1992 р.
 - 5.6. Закон "Про свободу совісті та релігійні організації" - 23.04.1991 р.
 - 5.7. Закон "Про об'єднання громадян" - 16.06.1992 р.
 - 5.8. Закон "Про загальний військовий обов'язок" - 23.04.1992 р.
 - 5.9. Закон "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні"-05.02.1992 р.
 - 5.10. Конституційний договір між Державною Радою та Президентом України 8 червня 1995 р.
 - 5.11. Закон "Про вибори народних депутатів України" -18.11.1992 р.
 - 5.12. Закон "Про статус народного депутата України" -17.11.1992 р.
 - 5.13. Закон "Про всеукраїнські та місцевих референдум" - 03.07.1991 р.
6. **Основи суспільного ладу та політична система України.**
 - 6.1. Основу політичної системи становлять ради народних депутатів.
 - 6.2. Економічна система - характер і форми власності, цілі виробництва як основи життєдіяльності, основи управління економікою країни.
 - 6.3. Соціальну основу становлять класи, соціальні групи, верстви населення, політичним знаряддям яких є держава.
7. **Система державних органів:**

- 7.1. Організації, установи, міністерства.
 - 7.2. Одноособові представники держави (глави адміністр. Президент).
 - 7.3. Вищі та місцеві органи влади (виконавчі органи, судові органи, прокуратура).
 - 7.4. Самостійне місце у системі державних органів займають: Збройні Сили, Служба безпеки, органи попереднього слідства, виправні установи.
8. **Верховна Рада України** - єдиний колективний представницький орган законодавчої влади. - Розділ IV. Конституції України.
 9. **Президент України** - одноособовий представницький орган влада - глава держави і виступає від її імені, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції, прав і свобод людини і громадянина. - Розділ V. Конституції України.
 10. **Місцеве самоврядування** - це гарантована державою територіальна самоорганізація громадян для самостійного вирішення безпосередньо, або через виборчі органи всіх питань місцевого життя в рамках делегованих законом.
 11. **Кабінет Міністрів України** - найвищий орган у системі виконавчої влади, відповідальних перед Президентом, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді. - ст. 113. Розділ VI. Конституції України.
 12. **Органи судової влади України** - правосуддя здійснюється лише судом у формах конституційного, цивільного, господарського, кримінального судочинства.

13. Трудове право і його інститути. "Кодекс законів про працю" - 01.06.1972 р.

13.1. Трудові правовідносини - це відносини, які формуються між працівником і власником чи його уповноваженим (роботодавцем) і базуються на змісті трудового договору.

13.2. Трудовий договір - це угода між працівником і власником підприємства, установи, організації чи ним уповноваженим органом, за якою працівник бере на себе обов'язки виконувати роботи, що визначається цією угодою, з дотриманням внутрішнього трудового розкладу, а власник зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату й забезпечувати умови праці. Необхідні для виконання роботи. Ст. 21 КЗпП.

13.3. Підстави для звільнення з роботи:

а) з ініціативи працівника - 38,39 ст.КЗпП;

б) з ініціативи власника (або уповноваженого органу) - ст. 40, 41 КЗпП.

13.4. Робочий час і час відпочинку - глави 4,5 КЗпП.

13.5. Трудова дисципліна - порядок взаємостосунків учасників трудової діяльності, необхідний для ефективної праці. - глава 10 КЗпП.

13.6. Дисциплінарні покарання, їх види. - ст. 147 - 152.

13.7. Матеріальна відповідальність. - ст. 130-138.

13.8. Трудові спори гл. XV ст. 221-242.

14. Цивільне право і його інститути:

14.1. Цивільний кодекс України (16. 01. 2003р.) регулює право власності, зобов'язальне право, договори (купівля-продаж, дарування, майнові найми) авторське право, спадкове право і ін.

14.2. Цивільні правовідносини - це суспільні відносини, врегульовані цивільним правом, учасники яких виступають як носії цивільних прав і обов'язків.

14.3. Цивільна правоздатність - це здатність мати цивільні права і обов'язки.

14.4. Цивільна дієздатність - здатність громадянина своїми діями набувати цідильні права і цивільні обов'язки.

14.5. Закон України "Про власність" від 7 лютого 1991 року, який закріплює такі форми власності:

а) індивідуальну;

б) колективну;

в) державну.

14.6. Важливий інститут цивільного права є договір: купівлі-продажу, позики, обміну, дарування, підряду, доручення, зберігання і ін.

14.7. Цивільно-правова відповідальність виникає за умов:

- а) невиконання чи неналежне виконання зобов'язаною стороною своїх обов'язків;
- б) протиправність поведінки правопорушника;
- в) причинний зв'язок між поведінкою порушників і наступним негативним результатом;
- г) наявність втрат, збитків, шкоди;
- д) наявність вини (умислу або необережності) у правопорушника;
- е) одна з форм державного примусу пов'язана з застосуванням до порушника санкції, які тягнуть невігідні для нього майнові наслідки і санкції у вигляді відшкодування.

14.8. Спадкування - важливий напрям регулювання майнових відносин в цивільному законодавстві;

а) спадкування за заповітом;

б) спадкування за законом (черги спадкування).

15. **Сімейне законодавство** - сукупність нормативно-правових актів, як регулюють особисті і пов'язані з ними майнові відносини громадян, що виникають із шлюбу і належності до сім'ї.

15.1. Основним джерелом даної галузі є Кодекс України "Про шлюб і сім'ю" - введений в дію 01.01.2004 року і яким регулюються: завдання

шлюбно-сімейного законодавства, порядок умови одруження і розірвання шлюбу, особисті, майнові права і обов'язки подружжя, батьків і дітей, опіки і піклування, актів громадянського стану, право подружжя на укладення шлюбного контракту і ряд нових положень в цій галузі.

16. *Адміністративне законодавство* - сукупність нормативно-правових актів, що регламентують суспільні відносини, які виникають у процесі державного та у зв'язку зі здійсненням державними органами діяльності управлінського характеру.

16.1. Кодекс України "Про адміністративні правопорушення" - 1.06.1985 р. врегульовує питання пов'язані з адміністративним правопорушенням та адміністративною відповідальністю.

16.2. Адміністративне правопорушення - протиправна, вища (умисна або з необережності) дія або бездіяльність, яка посягає на державний і громадський порядок, власність, права і свободи громадян, уставлений порядок управління і за яку законодавчо передбачена адміністративна відповідальність.

16.3. Ознаки адміністративного правопорушення містять:

- а) протиправність діяння;
- б) винність особи в його скоєнні;
- в) наявність суспільної шкоди;
- г) адміністративна карність (наявність санкції за порушення).

16.4. Склад адміністративного правопорушення включає:

а) об'єкт - суспільні відносини, які охороняються адміністративним правом;

б) суб'єкт - особа, яка на момент здійснення правопорушення досягла 16 років;

в) об'єктивна сторона — сукупність ознак (місце, час, спосіб),

г) суб'єктивна сторона - вина, мета, мотиви здійснення діяння.

16.5. Адміністративні покарання ст. 24 (попередження, штраф, оплатне вилучення плелмету, конфіскація, позбавлення спеціального права, виправні роботи, адміністративний арешт).

16.6. Право здійснювати розгляд справ про адміністративні правопорушення ст. 213.

16.7. Порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення.
Розділ IV. ст. 245-297.

17. Основи кримінального законодавства України:

17.1. Кримінальний Кодекс України — (загальна і особлива) частини.

Прийнятий 5 квітня 2001 року введений в дію 01.09.2001 року.

17.2. Підстава кримінальної відповідальності. Розділ I. ст. 2.

17.3. Поняття злочину, класифікація злочинів. Розділ III. ст. 11,12

17.4. Суб'єкт злочину, осудність. Розділ IV. ст. 18,19.

- 17.5. Вина, умисел і його види. Розділ V. ст. 23,24,25.
- 17.6. Співучасть у злочині. Розділ VI. ст. 26,27.
- 17.7. Обставини, що виключають злочинність діяння. Розділ VIII. ст. 36,39.
- 17.8. Кримінальне покарання та його види. Розділ X. ст. 50,51,52.
- 17.9. Призначення покарань. Розділ XI. ст. 65,66,67.
- 17.10. Примусові заходи медичного характеру. Розділ XIV. Ст. 92,93,94.
- 17.11. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх. Розділ XV. ст. 97,98,99,100,101,102,103.
- 17.12. Особлива частина Кримінального Кодексу:
- а) злочини проти основ національної безпеки України: ст. 111,112,113,114;
 - б) злочини проти життя та здоров'я особи: ст. 115,121,127,133,
 - в) злочини проти волі, честі та гідності особи: ст. 146,147,150;
 - г) злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи: ст. 152,153,154,155,156;
 - д) злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина: ст. 157,159,162,172,175.
 - е) злочини проти власності: ст. 185,186,187,189,190;

ж) злочини проти громадської безпеки: ст. 255,257,258;

з) злочини проти громадського порядку та моральності: ст. 293.296.

18. Основи шлюбно-сімейного права:

18.1. Кодекс України "Про шлюб і сім'ю" — 01.01. 2004 р. напроми регулювання.

18.2. Шлюб (визначення, порядок укладання шлюбу);

18.3. Порядок розірвання шлюбу (два порядки).

18.4. Плага і обов'язки батьків і дітей.

18.5. Опіка і піклування.

18.6. Матеріальна підтримка сімей з дітьми. Закон України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" - 21.11.1992 р.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. К. 1996 р.
2. Правознавство за ред. В.В.Копейчикова К.Юрінком, Інтер 1999 р.
3. Основи держави і права. В.О.Котюк "Вентурі"1997 р.
4. Основи держави і права. А.М.Колодій, А.О.Олійник. К., "Либідь"1997
5. Основи держави і права. О.Михайленко. К., 1995 р.
6. Кримінальний Кодекс України. К., Юрінком Інтер, 2001 р.
7. Кодекс України "Про адміністративні правопорушення", К., 1997 р.
8. Кодекс законів про працю України "ІВА", Ужгород, 1998 р.
9. Хрестоматія з правознавства "Юрінком", 1996 р.

ПЕРЕЛІК

юридичних термінів, які потребують засвоєння студентами груп молодших спеціалістів технікуму в процесі опрацювання курсу "Основи правознавства"

1. Конституція - від латинського "constitutio" - упорядкування, встановлення, устрій.
2. Концепція Конституції України -
 - а) Конституція має бути основним законом демократичної суверенної держави;
 - б) в центрі уваги повинна бути людина - пріоритет загальнолюдських цінностей;
 - в) Конституція має бути стабільним, безпосередньо діючим правом.
3. Суверенітет - незалежність, носієм суверенітету виступає народ (ст. 5 Конституції України) - право на власний розсуд розв'язувати свої внутрішні і зовнішні справи без втручання в них будь-якої іншої держави.
 - 3.1. Територіальний суверенітет - поширюється на всю територію України;
 - 3.2. Економічний суверенітет - власні гроші, митниці, національні багатства;
 - 3.3. Воєнний суверенітет - забезпечується власним військом без присутності іноземних військ;

3.4. Правовий суверенітет - верховенство на території України національного законодавства;

3.5. Партиїний суверенітет - не допускає виникнення політичних партій, керівні органи яких би знаходились за рубежем;

3.6. Інформаційний суверенітет;

3.7. Конфесійний суверенітет;

3.8. Дипломатичний суверенітет - створення власних дипломатичних представництв закордоном для реалізації власної зовнішньої політики.

4. Демократія (демос - народ, кратос - сила, влада) А. Лінкольн визначив, що демократія виходить з народу, здійснюється народом і для народу.

5. Республіка - (від латинських слів рес - справа (правління), та публікум - суспільний, громадський, що означає суспільне, громадське правління).

6. Унітарна держава - (від лат. унітат - єдність), означає єдину уніфіковану цілісність на відміну від федерації.

7. Правова держава - вперше зустрічається в працях німецького філософа Еммануїла Канта, означає принципи верховенства права, високий рівень правових гарантій для особи, взаємовідповідальності держави і права.

8. Конституційний лад - це державний устрій, який базується на Конституції як основному законі держави. Все законодавство приводиться у відповідність з Конституцією.

9. Національне законодавство - законодавство держави.

10. Нація - поняття більш політичне ніж етнічне. В сучасному світі склався погляд на націю як державу, що складається з патріотично

настроєних громадян, незалежно від їх етнічних коренів, наприклад французька, шведська нація.

11. Державна мова - мова нації, що дала ймення державі, яка узаконена як мова державного діловодства й спілкування.

12. Ідеологія - система ідей і поглядів, які в сконцентрованому вигляді виражають інтереси нації, держави, політичних партій, рухів чи окремих груп людей.

13. Громадянство - (соціально-політичний статус особи), існує між державою та окремими особами, які населяють територію даної держави або перебувають під її покровительством, знаходяться за її межами.

14. Громадянський патріотизм - політичний патріотизм (вболівання за рідну землю, повага суспільного ладу, традицій, ідеалів).

15. Біпатриди - люди з подвійним громадянством.

16. Апатриди - люди без громадянства.

17. Громадянські права і свободи (Конституція Розділ 2. ст. 21-64).

18. Громадянські обов'язки (Конституція Розділ 2. ст.65-68).

19. Мітинг - зустріч, масові збори з приводу обговорення важливих політичних питань.

20. Демонстрація - (від лат. - показую) похід людей, які відкрито виражають свої політичні погляди.

21. Мажоритарна виборча система - вибори депутатів в одномандатних територіальних округах.

22. Пропорційна виборча система - вибори депутатів за загальнонаціональними чи регіональними партійними списками.

23. Змішана виборча система - поєднання мажоритарної та пропорційної систем.
24. Імперативний депутатський мандат - надається депутатам, які здобули перемогу на виборах в одномандатних територіальних округах.
25. Електорат (від франц. електор - виборець) - сукупність потенційних виборців, які можуть голосувати за кандидата чи певну партію або партійну коаліцію.
26. Референдум - всенародне опитування з найважливіших питань державного життя, в якому беруть участь усі громадяни.
27. Плебісцит - те ж, що і референдум, але без обов'язкових юридичних наслідків.
28. Вибори - участь громадян (дієздатних) у формуванні представницьких органів влади усіх рівнів шляхом голосування.
29. Президент - (з лат. "той, що сидить попереду") - голова держави.
30. Президентська республіка - форма держави, в якій президент, будучи главою держави, є главою виконавчої влади, наділений функціями головнокомандуючого збройними силами.
31. Парламентська республіка - форма держави, в якій президент виконує чисто церемоніальні функції. Він не є главою виконавчої влади. Уряд формується парламентом.
32. Інавгурація президента - урочиста процедура вступу на посаду президента.

33. Імпічмент президента - усунення президента із займаної посади у випадку вчинення дій несумісних зі званням президента: злочин, порушення Конституції, зрада Батьківщині.
34. Президентська адміністрація - державний орган, який включає кваліфікованих чиновників (переважно однодумців президента) і допомагає виконувати президентові його службові повноваження. Розрізняють центральну адміністрацію, місцеві державні адміністрації.
35. Юстиція - (з латинської - справедливість) - сукупність судових та інших правоохоронних органів, установ суду, прокуратури, адвокатури що до здійснення правосуддя.
36. Юрисдикція - (від лат. юріс - право, діко - проголошую, керую - повноваження давати правову оцінку суспільним явищам, роз'яснювати правові питання).
37. Прокуратура - (від лат. слова прокуро - піккуюсь, керую), - юридична установа, яка веде кримінальне розслідування і переслідування, виступає звинувачувачем в суді від імені держави.
38. Адвокатура - (від лат. адвокатує - той, що повинен допомагати), юридична установа, що об'єднує адвокатів для здійснення захисту інтересів як підсудних так і позивачів і відповідачів в цивільних справах.
39. Нотаріат - (від лат. нотаріус - писар, секретар установи) - установа, що засвідчує права і факти, які мають юридичне значення.
40. Суд присяжних - вид судочинства, при якому колегія вибраних громадян під присягою покликана встановлювати факт винності чи невинності підсудного - вердикт винності чи невинності.

41. Абсолютизм - абсолютна, необмежена самодержавна влада, ґрунтується на самоуправстві володаря при відсутності органів політичної влади.
42. Автономія - форма самоуправління частини території держави, що здійснюється у межах, передбачених загальнодержавним законом.
43. Адміністративний нагляд - захід адміністративного примусу, що має бути запобіжний та припиняючий вплив у сфері забезпечення громадського прогресу.
44. Адміністративний примус - застосування органами державного управління, судами встановлених законом заходів для виконання громадянином юридичних обов'язків.
45. Алібі - перебування певної особи в момент скоєння злочину в іншому місці як доказ її фізичної непричетності до злочину.
46. Амністія - передбачене актом найвищого органу державної влади повне або часткове звільнення від покарання і пом'якшення покарання певної категорії осіб.
47. Арбітр - посадова особа арбітражного суду, органу правосуддя в господарських відносинах.
48. Апеляція - одна з форм оскарження судових рішень у цивільних і кримінальних справах до суду вищої (апеляційної) інстанції, що має право переглядати справу.
49. Вето президентське - право відхилення главою держави прийнятого парламентом закону.
50. Виборча система - порядок організації і проведення виборів до представницьких органів та порядок формування виборних органів держави.

51. Вина - психічне ставлення особи до своєї протиправної поведінки (дії або бездіяльності) та її наслідків.
52. Вирок – акт у кримінальному судочинстві, в якому викладено рішення суду з питань винності, покарання та інших питань пов'язаних з визнанням винності або невинності.
53. Влада – здатність , право і можливість підкоряти своїй волі інших.
54. Галузі права - складовий елемент системи права, що являє собою сукупність відособлених правових норм, правових інститутів, які регулюють якісно- однорідну сферу суспільних відносин.
55. Громадянство - політична і правова приналежність особи до певної держави, перебування особи серед громадян держави - соціально-політичний статус.
56. Демократія - форма політичної організації суспільства, яка характеризується участю народу в управлінні державними справами, знаходить свій прояв у верховенстві права, принципі розподілу влади, політичному плюралізмі, виборності представницьких органів влади, розвитку місцевого самоврядування.
57. Денонсація - повідомлення однією стороною іншу про припинення дії укладеного ними договору про вихід з багатостороннього договору.
58. Дискримінація - навмисне, протизаконне обмеження чи позбавлення прав певних категорій громадян за національною, расовою, статевою належністю, політичними, релігійними переконаннями.
59. Договір - різновид операцій, угода двох або більше сторін, спрямованих на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків.

60. Звичай - правило поведінки осіб, що склалося внаслідок фактичного їх виконання протягом тривалого часу і ввійшло в звичку, побут і свідомість певної групи людей чи всього населення.

61. Кваліфікація злочинів - кримінально-правова оцінка злочинного діяння, яка містить точну відповідність його ознак ознакам складу злочину, передбаченого кримінальним законом.

62. Крайня необхідність - вимушена дія, яка хоч і підпадає під ознаки діяння, передбаченого кримінальним законом, але вчинена в стані крайньої необхідності для усунення небезпеки, що загрожує інтересам держави, громадським інтересам, особі чи правом цієї людини або інших громадян.

63. Міграція – зміна місця проживання як всередині країни, так і за її межами для тимчасового або постійного проживання.

64. Мораль - одна з форм суспільної свідомості людей, соціальний інститут, що виконує функцію регулювання поведінки людей на кожному етапі розвитку людства у всіх сферах їх суспільного життя.

65. Недієдатність - неможливість для громадянина власними діями набувати цивільних прав і створювати для себе цивільні обов'язки.

66. Необхідна оборона - дії, вчинені з метою захисту інтересів чи прав особи, яка захищається, або іншої особи, інтересів суспільства або держави від суспільно небезпечного посягання, шляхом завдання шкоди тому, хто посягає.

67. Неосудність - нездатність особи усвідомлювати свої дії або керувати ними в момент вчинення суспільно небезпечної дії внаслідок хронічної душевної хвороби.

68. Оперативно-розшукова діяльність - система гласних і негласних пошуків, що здійснюються компетентними органами із застосуванням оперативних і оперативно-технічних засобів на основі закону.

69. Опіка - одна з правових норм захисту особистих і майнових прав, законних інтересів громадян. Опіка встановлюється неповнолітнім, які не досягли 15 років і над громадянами, які визнані судом недієздатними.

70. Свобода совісті - це особиста свобода громадянина, яка включає свободу мати, приймати і змінювати релігію, або не слідувати жодної релігії.

71. Соціальні норми - загальні правила поведінки людей в суспільстві, обумовлені його соціально-економічним ладом, вони є результатом свідомо-вольової діяльності. Діляться на норми права, моралі, звичаї, норми громадських організацій.

72. Статус особи - сукупність правил, які регулюють поведінку окремих фізичних, юридичних і посадових осіб.

73. Юриспруденція - спеціальна галузь діяльності, що стосується вивчення держави та права і професійної діяльності юриста.